

## OPONENTSKÝ POSUDEK

*Disertační práce PhDr. Josef KASAL, KULTURA A DIVÁCKÉ NÁSILÍ*

---

Autor rozvrhl text disertační práce do osmi kapitol, první čtyři kapitoly jsou proponovány jako úvodní, teoretické orámování dimenze hry a diváctví v kulturním kontextu, věnující se kulturní dimenzi hry a diváctví, problému subkultury, sportovnímu diváctví jako kulturnímu fenoménu hry, pátá kapitola nastiňuje problém příčin násilí na stadionech, šestá a sedmá kapitola již konkrétně interpretuje problematiku fotbalového diváctví včetně projevů násilí v českých zemích. Závěrečná, osmá kapitola, předkládá výzkumné šetření českých fotbalových fanoušků. Práce má rozsah 192 stran, seznam literatury obsahuje 127 odkazů (z toho 18 zahraničních).

Autor práce předkládá dobrý vhled do problematiky sportu jako hry včetně analýz postojů J.Huizingy či R.Cailloise a dalších autorů zasazených nejen do kulturního, ale i do širšího rámce pojetí hry z sociokulturního, filosofického kontextu. Zejména druhá kapitola, analyzující vztah mezi fanum a profanum velmi dobře předkládá vstupní rámec celé práce, hlubší pochopení fenoménu hry, sportovního diváctví i násilí, sociokulturní souvislosti.

*Rozlišení My a Oni, které je spjato s kulturou, jako posvátné „Místo“, genius loci, locus (ve smyslu umístění, pozice), přesnější je snad výraz spatium (místo k pohybu, tj. mít nebo nemít dost místa) - vzdálenost, tj. STADION /řecky/ je vždy obsazena, zaujata a to co je zaujato, je prostor svérázného druhu, říká totéž co stadion /latinsky/, tj. již zmíněný výraz spatium, „meziprostor“ a topos (tematizovaný jako prostor).*

Místo můžeme chápat jako to „kam se vždy budeme a taky můžeme vrátit“. Střed je vždy zónou posvátnosti, zónou absolutní reality, dosažení středu je rovno posvěcení, iniciaci. Personifikace prostoru (exteriéru), která je nezbytná pro sebeidentitu individua (plakáty, vlajky, odznaky pod.). Teritoriální chování bývá vysoce symbolické (základním v tvarem teritoria je kruh, jenž je nejpřehlednějším prostorem (hřiště, stadion). Teritorium poskytuje identitu, smyslovou stimulaci, smyslem udržení teritoria jsou určitá, cenná privilegia spojená

s jeho ovládním. Identifikace z hlediska Místa je základnou pro pocit sounáležitosti a orientace (tj. Bod, Střed).

Po celém světě jsou určitá místa, která jsou považována za posvátná, stavby chrámů, které staly Středem a jsou odděleny prahem od profánního prostoru. Vše bylo a bývá dosud spjata s obřady, Například poklepávání kamene při zahájení stavby, ještě v roce 1913 byl pohřben tažný kůň pod základy terasy fotbalového stadionu Arsenalu v severním Londýně.

Otázky k obhajobě předkládaného textu:

1. V textu postrádám náhled, k němuž cílí jak filozofové, sociologové, psychologové i antropologové, totiž, že myšlení v antinomiích se vyskytuje v různých kulturách, kmenech a společnostech celého světa.

Autor vznáší otázku v úvodu práce, kde oprávněně popisuje *Stadion jako zvláštní místo, odděleného od reálného světa, interpretované jako „chrámy dneška“*.

Vnímá rozdílné vlastnosti míst, věcí, vztahů i období – schopnost *rozlišování* a jeho vyjadřování myšlením, komunikací i artefakty. Existence opozit se vyskytuje jak například v antické filosofii, tak i německé klasické filosofii.

Antinomie existují vždy tam, kde existuje konflikt a napětí. Pokud se přesuneme do sociologie, tak například pro G. Tardeho byla *opozice* společně s adaptací a imitací jedním ze základních sociálních procesů, sociální život v jakékoliv formě, například náboženství, politice je založen na silách, které působí proti sobě. Na antinomickém myšlení je založen celý jungovský systém, nebo ostré rozlišení mezi individuálními a kolektivními reprezentacemi u E. Durkheima.

Jak autor bude v úhlu předchozího náhledu interpretovat následně symboliku Středu a periferie, sakrální prostor a profánní prostor, fanum a profanum? Fotbalový stadion?

Autor disertační práce na str. 8 cituje výrok jednoho fanouška, který velmi dobře vystihuje diskutované téma, v osmi větách nacházíme tato slova: „*propojit, spojen, k městu, ke klubu, sounáležitost, cítím, navzájem věří, spolehnutí, kamarády, spoleh*“. Evokuje to známé Blut und Boden. Lze říci, že uvedené myšlení směřuje vždy k romantismu/nacionalismu (lokálnímu)?

2. Orientace na Místo v sobě ale nese nebezpečí, M. Heidegger akcentoval důraz na znovunalezení světa, který jsme ztratili, nalézt znovu dětství schoulené v Místě, obývat

Místo, pobývat, zakořenění. Kritikem M. Heideggera v této souvislosti byl E.Lévinas , který uvedený náhled nazývá „věčným svodem pohanství“, pohanský bůžek Místa. Jak autor následně bude charakterizovat HRU a STADION ?

3. V textu se tvrdí, že „diváctví je atributem dnešního člověka“ (str. 18) , přitom následně (str. 26) jsou uváděny příklady již z Řecka, kdy se hrálo s míčem sfaira kené, tj. kde je hra, tam bude i divák, či někdo , kdo nehraje.

4. Ve čtvrté kapitole nacházíme tvrzení, že divák je novým kulturním fenoménem hry, jak potom přijmout fakt, že v sedmnáctém století stáli architekti (divadelní) před úkolem jak dát do souladu prostor dramatické akce a prostor diváků , výsledkem byl vynález proscénia . Jeviště oddělené od hlediště , orámování světla na ploše a spíše zatemňovat hlediště, obecnost, diváky, iluze dána jednotlivcům v publiku, hledišti, že to jsou jen oni sami, kdo ve tmě pozorují postavy na scéně. Reflektory na stadionu vždy míří jen na hrací plochu – jeviště.

5. Jaké souvislosti vnímá autor v národnostní identitě a v konfliktech národních, evropských sportovních fotbalových klubů? V jaké sociokulturní a národnostní rovině se tyto konflikty odehrávají – na str. 114 se hovoří o systému sociokulturních regulativech v každé společnosti. Lze pojmenovat konkrétně tyto regulativy? V případě násilí se uvádí (str. 123), že „Každé násilí namířené proti jinému člověku nebo skupině osob má hlubší společenské příčiny“. Jak nahlédnout v této interpretaci například psychologické, psychiatrické či genetické indispozice? Jak interpretovat Huizingovo tvrzení, že dochází ke ztrátě hravosti, protože popírá , že by i vyvažoval sport ( příliš organizovanosti) , pročez mizí hravý obsah. Moderní sport lze spíše zařadit mezi puerilismus?

6. Autor si na str. 39 v souvislosti s významem *fanum a profanum* klade otázku, že „...když se tedy nemění významy slov, mění se člověk?“. Zde lze dodat, že slova nenesou významy, , významy slovům dáváme my sami, jejich interpretace je vždy závislá na zkušenosti , a ta je nepřenosná. Jen lze doplnit, že slovo mění realitu (Austin).

7. V případě H.G. Gadamera lze jen dodat, že podle jeho názoru má budoucí společnost něco společného s modelem hry, a to i hry společenských sil jako „nenátlakové komunikace“, vychází z modelu rozmluvy, která vykazuje stejné znaky jako hra, rozmluvu vlastně nevedeme, jsem do ní zapleteni. Takže hru nehrajeme, ale jsme do ní zapleteni , fanoušek nehraje, ale je zapleten do rozmluvy. Kde se potom podle autora nachází hlavní problém ?

8. Autor disertační práce na str. 8 cituje výrok jednoho fanouška, který velmi dobře vystihuje diskutované téma, v osmi větách nacházíme tato slova : „*propojit, spojen, k městu, ke klubu, sounáležitost, cítím, navzájem věří, spolehnutí, kamarády, spoleh*“. Evokuje to známé Blut

und Boden. Lze říci, že uvedené myšlení směřuje vždy k romantismu/nacionalismu (lokálnímu)?

9. Je škoda, že autor mnohem podrobněji nedal do souvislosti problém frustrace s následnou agresí. Je agresivita fanoušků vysvětlitelná z úhlu osobnostní, sociální frustrace, nebo se jedná o normální sociokulturní projev? Pokud agresivita patří k základní vybavenosti člověka, lze ji spojovat pouze s civilizačním procesem?

Závěr.

Je zřejmé, že předkládaná práce může vyvolat širší diskuzi vzhledem různým interdisciplinárním náhledům na danou problematiku. **Oponent na práci velmi oceňuje úsilí autora předkládané disertační práce o zasazení sportovního fandovství do širších sociokulturních i filosofických kontextů a zejména pojmenování a rozkrývání souvislostí mezi fanum a profanum, jako fokus, východisko celé práce. Pojmenování všech základních okruhů, které jsou spjaté s kulturou a diváckým násilím.**

Autor oprávněně poukazuje na souvislost „fandovství“ a „diváctví“ v dimenzích hry, sociokulturním náhledu. Výsledky výzkumné části (Dotazník životní spokojenosti) se mohou stát velmi dobrým podkladem pro další výzkumy v oblasti sekundárních analýz dat. Práci na uvedené téma je v naší literatuře bohužel stále velmi poskrovnu, na rozdíl od zahraničí, viz například publikované práce jen v posledních dvou (!) letech namátkou v International Review for the Sociology of Sport, nebo práce T. Schmidt-Lux (2010): Geschichte der Fans, Fans und Partizipation, T. Schmidt-Lux (2010): Fans und alltägliche Lebensführung, event. Hills, Matt (2002): Fan Cultures. London & New York: Routledge.

Tuto práci lze proto jen uvítat a doporučit ji k obhajobě – získání hodnosti Ph.D.

PhDr. Jiří Kučírek, Dr.  
PedF UK Praha